

Region Uppsala
Regionarkivet

Kulturdepartementet
Ku2019/02112/KL

Remissyttrande avseende Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv

Sammanfattning

Region Uppsala instämmer i utredningens förslag om regleringar i form av arkivlag och arkivförordning som främst riktar sig till den offentliga förvaltningen. En oförändrad myndighetsstruktur med en tydligare ansvarsfördelning och med delvis nya uppdrag är delar i utredningens förslag. Region Uppsala ser positivt på förslagen som syftar till en proaktiv arkivförvaltning, exempelvis ett tydligt rådgivningsuppdrag för arkivmyndigheterna och förslagen om bevarande- och överlämnandeplaner. Att kultur-samverkansmodellen föreslås tillföras ytterligare 10 miljoner kronor för att stärka de enskilda arkiven är betydelsefullt och mycket välkommet.

Region Uppsala anser dock

- att myndigheter ska samråda med arkivmyndigheten inför organisationsförändringar,
- att det saknas utrymme för ekonomisk planering då statsbidrag lämnas i mån av tillgång till medel enligt 4§ förordningen om statsbidrag till arkivcentrum,
- att det bör utredas vidare vilka enskilda arkiv som ska omfattas av delar av arkivlagen samt att finansieringsmodellen för enskilda arkiv bör vara stadig och jämn,
- att förslaget om vilken myndighet som ska bilda arkiv där upptagningar för automatiserad behandling är gemensam bör utredas ytterligare,
- att på kommunal och regional nivå endast arkivmyndigheter ska omfattas av kravet på inrapportering till ett nationellt informationssystem,
- att formerna för och kraven på bevarandeplaner tydliggörs,
- att begreppet arkivförvaltning definieras,
- att Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor tilldelas medel för sitt arbete,
- att Riksarkivet i samarbete med *Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige* får i uppdrag att undersöka hur den fotografiska stillbilden ska samlas in och bevaras,
- att frågor om bevarande och nyttjande av patientjournaler från enskild hälso- och sjukvård bör utredas och

- att Riksarkivets uppdrag att ta fram fortbildningsplan för verksamma arkivarier utvidgas till att omfatta även utbildningsinsatser.

Avsnitt 1 Författningsförslag

Avsnitt 1.2 Förslag till arkivförordning

8 § Organisationsförändringar

Vi anser att innan ändringen sker ska myndigheten samråda med arkivmyndigheten.

Utredningens olika förslag om rådgivning, överlämnandeplanering och bevarandeplanering innebär krav på strukturerade kontakter mellan arkivmyndigheten och myndigheterna under dess tillsyn. Organisations- och arbetsförändringar som påverkar arkivbildningen ska därför komma till arkivmyndighetens kännedom på ett tidigt stadium. Att samråd blir obligatoriskt verkar därför naturligt.

14-17 §§ Arkivmyndigheternas behandling av personuppgifter

Vi anser att rubrikutformning bör ändras

Rubrikens utformning och den nya placeringen av de nuvarande 7a-7d §§ ger intrycket att dessa bestämmelser är ett underavsnitt till avsnittet ”Bestämmelser för statliga myndigheter”.

I nuvarande förordning är bestämmelserna placerade i avsnittet ”Allmänna bestämmelser”. Utredningen verkar inte i betänkandet anföra några motiv för att kommunala arkivmyndigheter inte längre skulle omfattas av dessa bestämmelser. Vi utgår därför från att det rör sig om ett misstag i den grafiska utformningen och inte en ändring i sak.

1.3 Förslag till förordning om statsbidrag till arkivcentrum

Vi håller med om att en förordning om statsbidrag till arkivcentrumbildningar stimulerar nya arkivcentrumbildningar. En förutsättning för att erhålla bidraget enligt 4 § är att statsbidrag lämnas i mån av tillgång till medel. Denna osäkerhetsfaktor som paragrafen innebär är i sig en riskfaktor inför en projektplanering av en blivande arkivcentrumlösning. Vi anser därför att § 4 ska tas bort.

Avsnitt 5. En moderniserad och anpassad arkivlag

5.4 Inledande bestämmelser. Ändamålen med arkiven

Vi instämmer med utredningens förslag. Paragrafen har sin motsvarighet i den nuvarande arkivlagen, men att nu även de enskilda arkivens status som en del av kulturarvet lyfts fram är viktigt.

5.5 Lagens tillämpningsområde

Vi instämmer i utredningens förslag att även enskilda arkivinstitutioner ska innefattas av delar av arkivlagen, men anser att det inte är tillräckligt vad gäller omfattningen av vilka enskilda arkiv som arkivlagen delvis ska gälla för.

En mycket stor del av enskilda arkiv skulle inte omfattas av lagen i utredningens förslag, trots att de kan ha samhällsviktig och kulturell betydelse. Ett vanligt exempel är kärnkraftsindustrins arkiv. Vi anser att utredningen därför bör utökas för att identifiera vilka ytterligare områden av enskilda arkiv som bör få ett skydd enligt arkivlagen. Vi anser också att det krävs en jämn och stadig finansieringsmodell där möjlighet att införa den lagstadgade offentlighetsprincipen ska bli en reell möjlighet.

5.6 Tillgänglighet

Vi instämmer med utredningens förslag men anser att även vanliga myndigheters arkiv rimligen bör omfattas av den nya arkivlagens 7§.

Att arkivinstitutioner länge har arbetat med att tillgängliggöra och främja användningen av arkiv är inget nytt, men det är positivt att det nu lyfts in i arkivlagen. Syftet att belysa arkivinformations fortsatta användbarhet och att försöka suddas bort synen på arkiv som en slutstation är lovvärt. Vanliga myndigheters arkiv ska också användas, många arbetar redan med tillgängliggörande av grunddata exempelvis.

5.7 Uttryck i lagen

Vi instämmer med utredningens förslag. Det är mycket bra att en definition av allmän handling nu tas med i arkivlagen och att den får samma betydelse som i tryckfrihetsförordningen.

5.8.1 Myndigheternas arkiv

Vi instämmer med förslaget första del, men anser att ytterligare utredning krävs rörande förslaget om upptagningar för automatiserad behandling.

Utredningens förslag utgår från förhållandet inom den statliga sektorn, medan kommuner och regioner valt att hantera ansvaret för system på annat sätt. Utredningen föreslår att det av arkivlagen ska framgå att upptagningar för automatiserad behandling som är tillgängliga för flera myndigheter, så att de utgör allmän handling där, ska bilda arkiv endast hos den myndighet som ansvarar för det informationssystem där upptagningen ingår. Inom Region Uppsala, som består av flera myndigheter, är det vanligt att gemensamma system hanteras enligt systemförvaltningsmodellen pm3, ofta i en myndighet som inte själva använder systemet. Utredningens förslag innebära att informationen i systemet skulle bilda arkiv hos en sådan myndighet som därmed utgör arkivbildare.

Vi anser att frågan behöver utredas vidare innan lagändring sker. Vi anser också att ansvaret ska förtydligas med att det är informationsägaren – inte den myndighet som ansvarar för informationssystemet - som ska bilda arkiv för de upptagningar som ingår informationssystemet.

I avsnitt 6.4.1, där utredningen anger grunderna för förslaget, menar utredningen att i de fall där ansvaret är otydligt har arkivmyndigheten möjlighet att styra ansvaret genom kravet på bevarandeplanering. Menar utredningen att arkivmyndigheten har mandat att besluta i frågan med stöd av 20 § i föreslagen arkivlag? Det vore önskvärt med ett förtydligande i frågan.

5.10 Rapporteringsskyldighet

Vi instämmer i utredningens förslag om rapportering till ett nationellt informationssystem, dock anser vi att för regioner och kommuner bör endast respektive arkivmyndighet omfattas av rapporteringsskyldighet.

Organiseringen av ansvarsförhållanden på arkivområdet hos kommuner och regioner verkar variera avsevärt. De ofta återkommande omorganiseringarna innebär också ett omfattande arbete med att aktualisera arkivbeskrivningar och annan dokumentation som inte alla myndigheter klarar att ligga i takt med. Utredningens förslag innebär att varje kommunal myndighet (nämnd) ska rapportera till det nationella arkivinformationssystemet och för detta måste lokala organisationer byggas upp.

Givetvis ska en rapportering uppmuntras. Med hänsyn till den kommunala självstyrelsen är det lämpligt att regioner och kommuner själva avgör hur inrapporteringen till det centrala systemet ska organiseras lokalt.

Då utredningen på annan plats föreslår att myndigheter ska göra planer för hur information ska överlämnas till arkivmyndigheten torde den mesta arkivinformationen på det kommunala området samlas hos arkivmyndigheten. Det är därför lämpligt att arkivmyndigheterna omfattas av rapporteringsskyldigheten.

Vi anser även att Riksarkivet i sin roll som nationalarkiv ska organisera ett samarbetsforum och ta fram en vägledning för att stödja inrapporteringen.

5.11.1 OSL-organen

Vi har ingen åsikt om förslaget.

5.11.2 Bestämmelser om riksdagen

Vi har ingen åsikt om förslaget.

5.12.1 Bevarandeplanering

Vi instämmer med utredningens förslag och menar att planeringen alltid ska göras i samråd med myndigheterna. Vi vill här peka på konsekvenser av förslaget som vi menar har betydelse för hur effektiv styrningen kommer att bli.

Förslaget innebär en välkommen flytt av fokus i arkivmyndigheternas arbete, bort från gallring mot bevarande. Hur bevarandeplaneringen ska utformas måste bli föremål för fortsatta diskussioner och normering, för den kommunala sektorns del bör här samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor ha en central roll. Vi ser dock betydande svårigheter – i synnerhet hos mindre kommuner och regioner - i att bygga upp kompetens för hur ”sätt för bevarande” ska planeras och beskrivas, framför allt när det gäller elektroniska handlingar. Omläggningen av arbetssätt kommer sannolikt att innebära krav på ökade resurser i inledningsskedet – att arkivmyndigheten ska ta fram en bevarandeplanering för varje myndighet under dess tillsyn blir ett stort projekt som

det kan vara svårt att få tillräckliga personella resurser för att utföra. Det är därför av vikt att formerna för och kraven på bevarandeplaner tydliggörs.

5.12.2 Rådgivning

Vi instämmer med utredningens förslag. Det är mycket bra att utredningen betonar rådgivningsuppdraget för arkivmyndigheter i förhållande till de myndigheter som står under deras tillsyn. Det ingår i hög grad i en samlad arkivförvaltning. Rådgivning förekommer mer eller mindre hos alla arkivinstitutioner men det är viktigt att det nu är ett krav och att den ska vara mer aktiv.

5.13 Särskilda arkivuppgifter

Vi har ingen åsikt om förslaget.

5.14 Undantag från tillsyn

Vi har ingen åsikt om förslaget.

5.15 Åtgärdsföreläggande

Vi har ingen åsikt om förslaget.

5.17.1 Bestämmelser om kommuner och regioner

Vi instämmer med utredningens förslag. Utredningens förtydligande av bestämmelserna i 16 § arkivlagen underlättar delegation till arkivmyndigheten att meddela föreskrifter i vissa fall.

Avsnitt 6. Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning

6.4.2 Myndigheternas arkivförvaltning

Vi delar utredningens förslag men saknar en definition av begreppet arkivförvaltning. En definition är särskilt viktigt då ett av förslagen är att även enskilda arkiv som upprätthåller statliga bidrag delvis ska omfattas av arkivlagens bestämmelser.

6.4.3 Överföra, avskilja och gallra handlingar och uppgifter i informationssystem

Vi instämmer med utredningens förslag. Det är en mycket relevant bestämmelse för att underlätta framtida arkivering av system. Att bestämmelsen införs i arkivlagen stöder betydelsen av ett proaktivt förhållningssätt inom arkivförvaltningen.

6.4.4 Ingen samordning av bestämmelser i olika författningar

Vi har ingen åsikt om förslaget.

Avsnitt 7. Bevarande och gallring

7.3.2 Behov av förändringar på området

I dag anses för mycket tid ägnas åt att värdera de handlingar som kan gallras. Det mindre viktiga hanteras på bekostnad av de handlingar som har ett framtida och långsiktigt informationsvärde.

Vi delar åsikten och poängterar vikten att lyfta informationsvärderingens betydelse för det som ska bevaras. Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor har i framtagandet av bevarande- och gallringsråd för den kommunala arkivsektorn en viktig funktion som är av största vikt att upprätthålla. Vi anser därför att gruppens roll ska stärkas genom tillsättande av medel vilket möjliggör att uppdatera och ta fram nya råd som sedan ligger till grund för de kommunala arkivmyndigheternas gallringsutredningar.

7.11.1 Bestämmelser om bevarande i en ny arkivlag

Vi instämmer med utredningens förslag att den statliga arkivmyndigheten och övriga arkivmyndigheter ska upprätthålla en aktiv och strategisk bevarandeplanering för allmänna handlingar. Ett proaktivt förhållningssätt i bevarandeplaneringen är av största vikt. I vårt yttrande ovan över avsnitt 5.12.1 pekar vi på några konsekvenser av förslaget som vi menar har betydelse för hur effektiv styrningen kommer att bli.

7.11.4 Inventering av arkivbestånd

Vi instämmer med utredningens förslag om en nationell inventering av audiovisuellt material samt att utreda förutsättningarna för ett genomförande av digitaliseringen av materialet.

Vi anser dock att förslaget om Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågors roll av samordning inom kommunal sektor ska åtföljas av en medelstillelning.

7.11.5 Nationella översyner av fotografi respektive forskningsdata

Vi delar utredningens förslag om nationella översyner av fotografi respektive forskningsdata.

Gällande åtgärden att bevara det fotografiska kulturarvet föreslår vi tillsättande av en statlig utredning där Riksarkivet i samarbete med *Nätverket Nationellt ansvar för fotografi i Sverige* får i uppdrag att undersöka hur den fotografiska stillbilden ska samlas in och bevaras. Vi välkomnar en utredning kring forskningsdata.

Gränsdragningen mellan vem som har ansvar för en viss forskningsstudie kan vara svår att dra då i många fall både lärosäten och regioner är inblandade.

Avsnitt 9. Normering, tillsyn och rådgivning

9.7.1 Ansvarsfördelning mellan den statliga arkivmyndigheten och kommuner och regioner

Vi instämmer i utredningens bedömning. Det kommunala självstyret är viktigt och får inte inskränkas. En statlig normering på det kommunala området känns inte nödvändig. Däremot välkomnas en utökad vägledning och rådgivning på området från Riksarkivet.

Avsnitt 10. Stödjande och främjande av enskilda arkivsektorn

10.3.1 Osäker ekonomisk modell

Vi instämmer i utredningens bedömning.

Finansieringen är sårbar för den enskilda arkivsektorn. Detta gäller även enskilda arkiv inom kultursamverkansmodellen som har en viktig uppgift att samla kulturhistoriskt värdefulla handlingar om civilsamhället. Det är i dagsläget svårt för regioner och kommuner att finna nya medel inom kultursamverkansmodellen för att kunna stödja nya behov inom den enskilda arkivsektorn. Exempelvis följer dagens organisationsformer och de ungas engagemang i civilsamhället inte alltid traditionella föreningsstrukturer och det är av vikt att arkiven har möjlighet att fånga spåren av moderna organisations- och arbetssätt, liksom digitaliseringens teknikutveckling inom den enskilda sektorn.

10.3.2 Oklar finansiering av herrelösa arkiv

Vi instämmer i utredningens bedömning.

Som utredningen beskriver finns ett antal herrelösa arkiv bevarade särskilt inom företags- och näringslivsarkiven. Det är av vikt att näringslivets spår av handlingar tas om hand, bevaras för vårt gemensamma kulturarv och görs tillgängliga för forskning och ökad kännedom även om ett företag upphört eller om ägandet överlåtits. Region Uppsala medfinansierar till exempel Företagens historia, som samarbetar med Centrum för näringslivshistoria i Stockholm.

Förvaltande former och statlig medfinansiering av omhändertagandet av näringslivshistorien är betydelsefullt att lösa för regionerna. I Uppsala län finns inom den enskilda arkivsektorn handlingar bevarade som går tillbaka till industrialismens utveckling och järnbrukens stora betydelse för hela landet under 1600-, 1700- och 1800-talet. I dagsläget har dessa enskilda arkiv en skral finansiering och drivs huvudsakligen av ideella krafter, vilket är mycket sårbart för ett långsiktigt bevarande med kvalitet utifrån normer och teknik.

10.3.4 Statsbidrag till regional enskild arkivverksamhet i kultursamverkansmodellen

Vi instämmer i beskrivningen av kultursamverkansmodellens betydelse för de enskilda arkiven.

Att ingå i samverkansmodellen bidrar även till en tryggare och mer långsiktig finansiering av de enskilda arkiven, enligt vår bedömning. Riksarkivets handläggare har likaså varit ett stöd för regionerna med den expertkunskap och överblick Riksarkivet har över den enskilda arkivsektorn. Detta har tagits tillvara i de möten och dialoger med regionerna som arrangerats av Kulturrådet årligen. Det är mycket bra att Riksarkivet är en av myndigheterna som ingår i Samverkansrådet.

10.5.1 Statsbidrag till enskilda arkivsektorn

Vi instämmer i förslaget.

Att kultursamverkansmodellen föreslås tillföras ytterligare 10 miljoner kronor för de ändamål som anges är ett mycket bra förslag, samt att ytterligare statsbidrag tillförs för bildandet av arkivcentrum.

Avsnitt 11. Reglering av enskilda arkivsektorn

11.7.1 Nya arkivlagen om den enskilda sektorn

Vi instämmer i förslaget men vill särskilt uppmärksamma nedanstående frågor i anslutning till detta.

Det är av vikt att beakta att civilsamhället kan ha intentioner för bevarandet av sina enskilda arkiv som inte alltid till fullo behöver överensstämma med myndigheternas bedömningar om offentlighet och samhällsrelevansen för vår uppfattning om kulturarvet. Det kan till exempel gälla för svaga eller utsatta gruppers organisering genom civilsamhället eller minoritetssamhället och viljan att deponera sitt arkiv hos ett enskilt arkiv. Vi bedömer därför att avsnitt 12 i utredningen är av stor vikt för samer och andra nationella minoriteter.

Vi anser att frågor om bevarande och nyttjande av patientjournaler från enskild hälso- och sjukvård bör utredas

Patientjournaler utgör en mycket stor del av kulturarvet från regionerna och är frekvent efterfrågat både av allmänhet och forskare. En allt större del av informationen uppstår numera inom den enskilda hälso- och sjukvården vilket innebär att den inte omfattas av det skydd för allmänna handlingar som arkivlagen utgör. I framtiden kommer därför möjligheterna att ta del av historisk information på individnivå att minska. Vårdgivare inom den enskilda sektorn kan under vissa omständigheter efter beslut av inspektionen för vård och omsorg överlämna patientjournaler till arkivmyndigheten. Främsta syftet med regleringen är att informationen ska finnas tillgänglig under lagstadgad tid (10 år) om den efterfrågas för patientens fortsatta vård. Den omhändertagna informationen hos arkivmyndigheten omfattas av en sekretessbestämmelse utan skaderekvisit och utan bortre tidsgräns, vilket till exempel gör det omöjligt att utlämna efterfrågad information till forskningsprojekt om patienten i fråga är avliden. För frågan om bevarande av kulturarvet från den enskilda sektorn, tillgången till denna typ av historisk information och närliggande frågor bör staten utreda om nuvarande reglering är tillräcklig.

Avsnitt 12. Urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas arkiv

Vi instämmer i förslaget.

Vi konstaterar att Region Uppsala är finskt förvaltningsområde och att de svårigheter som utredningen beskriver känns igen.

Avsnitt 14. Digital informationsförvaltning och massdigitalisering

14.5.2 En samordnad nationell plan för fortbildning

Vi delar utredningens förslag men anser samtidigt att uppdraget ska utvidgas till att även innefatta utbildningsinsatser i enlighet med framtagna utbildningsplaner.

Avsnitt 15. Informationsspridning om arkivområdet

15.6.2 Officiell statistik om arkivområdet

Vi delar utredningens förslag och välkomnar den statliga arkivmyndighetens nya uppdrag och erhållna statsbidrag. Vi anser det av stor vikt att Riksarkivet informerar hur arbetet i rådet för den officiella statistiken fortlöper och samtidigt är öppen för förslag från arkivsektorn om hur statistikområdet kan utvecklas.

För Region Uppsala

Emilie Orring
Regiondirektör

Johan von Knorring
Regionstyrelsens ordförande